
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2014:7

Kyrkans roll i den sociala ekonomin

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner rörande kyrkans roll i den sociala ekonomin. Motionen 2014:18 handlar om socialt företagande och motionärerna föreslår att kyrkostyrelsen ska tillsätta en utredning om hur Svenska kyrkan ska hantera frågor kring socialt företagande. Utskottet anser att motionen bör avslås med hänvisning till de redan pågående processerna kring välfärdsfrågor.

I motion 2014:98 föreslås att kyrkostyrelsen ges i uppdrag att producera en manual för att på kristen grund starta, driva och utveckla verksamheter inom vård, skola och omsorg. Motionären föreslår vidare att kyrkostyrelsen ska återkomma till kyrkomötet med ett förslag senast 2018 och att kyrkostyrelsen, när utredningen är genomförd och manualen är utformad, regelbundet ska anordna kurser för dem som vill starta eller driver samhällsnyttig verksamhet. Utskottet anser dels mot bakgrund av att material redan finns utgivet, dels mot bakgrund av pågående processer, att motionen bör avslås i sin helhet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:18.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:98 punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:98 punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:98 punkt 3.

Motionernas förslag

Motion 2014:18 av Birgitta Söderfeldt m.fl., Socialt företagande

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning om hur Svenska kyrkan ska hantera frågor kring socialt företagande. Utredningen ska ta fram riktlinjer om hur anknytningen till församling eller stift ska ske samt tydliggöra etiska och sociala krav på socialt företagande med anknytning till Svenska kyrkan.

Motion 2014:98 av Fredrik Sidenvall, Utvecklingsstöd till kristna institutioner

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att producera manual för att på kristen grund starta, driva och utveckla verksamheter inom vård, skola och omsorg.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med ett förslag senast 2018.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att, när utredningen är genomförd och manualen är utformad, inom ramen för rikskyrkans verksamhet

Bakgrund

Socialt företagande

Socialt företagande kan, på ett enkelt sätt, beskrivas som företagande med samhällslika syften, som är fristående från den offentliga sektorn och som återinvesterar sina vinster. En särskild typ av sociala företag är de så kallade arbetsintegrerande sociala företagen, d.v.s. sociala företag vars huvudsyfte är att skapa arbete. Tillväxtverket har tillsammans med företrädare för företagen, rådgivare och andra myndigheter tagit fram följande kriterier som definierar ett arbetsintegrerande socialt företag:

Arbetsintegrerande sociala företag är företag som driver näringsverksamhet (producerar och säljer varor och/eller tjänster):

- med övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle
- som skapar delaktighet för medarbetarna genom ägande, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt
- som i huvudsak återinvesterar sina vinster i den egna eller liknade verksamheter
- som är organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet

Näringsverksamhet i kyrkoordningen och informationsmaterial från kyrkostyrelsen

Till kyrkomötet 2010 föreslog kyrkostyrelsen i skrivelsen *Arbetsformer i förändring* (KsSkr 2010:7) att det skulle införas ett nytt femte stycke i 2 kap. 1 § i kyrkoordningen med innebörden att församlingen får bedriva näringsverksamhet om denna verksamhet har en naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift.

Kyrkomötet beslutade enligt förslaget men sköt fram ikraftträdandet till den 1 januari 2012. På förslag från Organisationsutskottet gav kyrkomötet kyrkostyrelsen i uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna för såväl församlingar som stift av att församlingar bedriver näringsverksamhet, liksom att ta fram ett material med råd till församlingarna om bedrivande av näringsverksamhet samt ge stöd till stiften i deras tillsynsuppdrag rörande näringsverksamhet som bedrivs av församling; se betänkandet *Arbetsformer i förändring* (O 2010:1). Slutligen gavs kyrkostyrelsen också i uppdrag att ytterligare utreda kyrkoherdens roll i framtida kyrkliga bolag.

I december 2011 beslutade kyrkostyrelsen om *Råd vid bedrivande av näringsverksamhet i församling*. I råden anges inledningsvis några grundläggande förutsättningar för all slags näringsverksamhet, t.ex. vad som avses med ”naturlig anknytning” och därefter särskilda råd avseende näringsverksamhet som bedrivs i bolagsform. Kyrkostyrelsens slutsats är att aktiebolag i allmänhet är att föredra framför andra associationsformer om man kommer fram till att en verksamhet inte bör bedrivas inom församlingens ordinarie struktur. I råden framhålls också att inom all verksamhet som bedrivs inom Svenska kyrkan ska kyrkans grundläggande värderingar beaktas. Hit hör människovärdesprincipen och förvaltarskapstanken.

Kyrkostyrelsen beslutade samtidigt om *Råd till församlingar vid bolagsbildning*. Råden klargör förutsättningarna för kyrklig bolagsverksamhet och kan utgöra ett stöd för församlingar som överväger att bedriva viss verksamhet i bolagsform.

Råden behandlar kyrkoherdens roll i framtida kyrkliga bolag och hur kyrkoherdens uppgift att ha ett helhetsansvar för församlingens verksamhet ska utövas beträffande verksamhet i bolaget. Även de av kyrkostyrelsen fastställda riktlinjerna för användandet av Svenska kyrkans varumärke behandlas i råden. Dessutom förs ett resonemang kring stiftens tillsyn över verksamhet som församlingarna bedriver i bolagsform.

Kyrkostyrelsen gjorde herefter en fördjupad analys av frågan om behovet av kyrkoordningsreglering av bolagsverksamhet. Mot bakgrund av en genomförd rättsutredning kunde kyrkostyrelsen konstatera att eventuella bestämmelser i kyrkoordningen inte skulle tillföra något ytterligare innehållsligt i förhållande till de råd om bolagsstyrning som styrelsen redan hade utarbetat. (Dnr Ks 2012:78, Ks prot. 2012:2)

Med anledning av motion 2011:28 beslutade kyrkomötet 2011 att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att förutsättningslöst belysa de frågeställningar, samt vid behov föreslå ändringar i kyrkoordningen, som kan uppstå när församlingsverksamhet i Svenska kyrkans namn bedrivs av föreningar, stiftelser eller i andra associationsformer. Efter genomförd utredning kunde kyrkostyrelsen konstatera att sådan församlingsverksamhet som inte är näringsverksamhet ska bedrivas av församlingen i egen regi. Kyrkostyrelsens tidigare ställningstagande om bolagsform som det mest lämpliga alternativet för församlingar vid bedrivande av näringsverksamhet, hade inte förändrats. Kyrkostyrelsen ansåg inte att utredningen föranledde några behov av ändringar i kyrkoordningen. (KsSkr 2013:2 bilaga 2)

Utredning om en utförarorganisation

Mot bakgrund av ett förslag i betänkandet *Arbetsformer i förändring* (SKU 2009:3) beslutade kyrkostyrelsen under våren 2011 om direktiv till en utredning som skulle låta utreda alternativ för en kyrklig organisationsstruktur för företrädesvis tyngre välfärdsrelaterade uppgifter. (Ks 2010/717) Enligt direktiven skulle utredaren undersöka behovet och pröva lämpligheten av att skapa en utförarorganisation och utreda hur den i så fall ska vara organiserad och fungera. I utredningens uppdrag låg att klargöra vilka verksamheter som skulle kunna vara aktuella. Sommaren 2013 överlämnade den s.k. välfärdsutredningen sitt betänkande *Att färdas väl – hur Svenska kyrkan kan navigera i välfärden* (SKU 2013:3) till kyrkostyrelsen. Kyrkostyrelsen ansåg emellertid inte att utredningen uppfyllt det uppdrag som givits i direktivet och konstaterade att utredningen inte var aktuell för något remissförfarande. I resultatrapporten för 2013 anger kyrkostyrelsen att den fortsätter beredningen av frågan. (KsSkr 2014:2 s. 21, Ks prot. 2013:6)

Initiativ för att utveckla social ekonomi inom Svenska kyrkan

Arbete under benämningen social ekonomi, kyrkans sociala roll i samhället eller liknande bedrivs i flertalet stift. Som ett exempel kan särskilt nämnas projektet ”Aktör för välfärd” som är ett kompetensutvecklingsprojekt som drivs av Västerås stift under 2012-2014 med stöd av Europeiska socialfonden. Projektet vänder sig till församlingarna med ett erbjudande om fortbildning och kompetensutveckling i social ekonomi för anställda. I Kyrkolivsutskottets betänkande *Social ekonomi*, Kl 2012:7, ges flera andra exempel på arbete inom social ekonomi inom stift.

Svenska kyrkans roll som aktör i välfärden har bearbetats under flera år och på olika sätt. Som exempel kan nämnas att kyrkomötet 2007 gav kyrkostyrelsen i uppdrag att påbörja processen för en långsiktig inomkyrklig diskussion och reflektion om kyrkans socialpolitiska roll och ansvar i samhället; se betänkandet *Kyrkans socialpolitik i en ny tid* (Kl 2007:2). Av Kyrkolivsutskottets betänkande

Kyrkans sociala roll, (Kl 2013:1) framgår bl.a. att resurspersoner och verktyg erbjuds genom kyrkokansliet och Sensus studieförbund, för de reflektionsprocesser om kyrkans socialpolitiska roll som genomförs i stiftet. Det framgår också att boken *Nya möjligheter – Svenska kyrkans sociala roll i 2000-talets Sverige* och uppföljningsmaterialet *Svenska kyrkans sociala roll i samhället, erfarenheter från några stift och församlingar* tagits fram.

Kyrkostyrelsen antog våren 2013 en plattform om *Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden*. Syftet med plattformen är att beskriva motiv och principer vägledande för Svenska kyrkan på nationell nivå, men den uppges även kunna fungera inspirerande för församlingar och stift. Plattformen förhåller sig till tre möjliga roller för Svenska kyrkan idag; Svenska kyrkan som röstbärare och påverkansaktör, Svenska kyrkan som samverkanspart och Svenska kyrkan som utförare av välfärdstjänster.

Av kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå åren 2015–2017*, KsSkr 2014:1, s. 11 och 19, framgår det att ett intensifierat arbete kommer att genomföras inom området diakonal utveckling, där välfärdsfrågorna ingår. Arbetet ska ske i nära dialog och samverkan med stiftet. Syftet är att vidareutveckla former för stöd i det diakonala arbetet samt erbjuda mötesplatser för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling. Kyrkostyrelsen kommer att arbeta fram en plan för det fortsatta arbetet med välfärdsfrågorna under 2014. Planen kommer att rymma en dialog- och samrådsprocess med stiftet samt strukturerat erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning. Ett nationellt projekt kommer att genomföras under perioden i samarbete med Arbetsförmedlingen centralt, i syfte att inspirera och stärka församlingarnas kompetens ytterligare inom området.

Kyrkomötets senaste behandling av frågor om social ekonomi

Kyrkomötet 2012 behandlade motion 2012:54 om social ekonomi. I motionen föreslogs att kyrkomötet skulle ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda dels hur utbildningar inom Svenska kyrkan kan utformas för att stödja verksamheter inom den sociala ekonomin, dels hur man kan utveckla ekonomiska strategier för verksamheter inom den sociala ekonomin.

Med tanke på den då pågående utredningen om en utförarorganisation, det material som kyrkostyrelsen hade tagit fram och andra pågående aktiviteter ansåg Kyrkolivsutskottet att det inte behövdes ges ytterligare uppdrag till kyrkostyrelsen kring social ekonomi. (Kl 2012:7) I enlighet med utskottets förslag avslog kyrkomötet motionen.

Även under 2013 års kyrkomöte behandlades frågor om kyrkans sociala roll. I likhet med Kyrkolivsutskottets förslag (Kl 2013:1) avslog kyrkomötet två motioner som handlade dels en nationell handlingsplan för kyrkans sociala roll, dels aktiviteter för fattigdomsbekämpning. Som grund för avslagen hänvisades bl.a. till att den av kyrkostyrelsen nyligen antagna plattformen för Svenska kyrkans roll och uppgift i den Svenska välfärden anger motiv, principer och värden som utgör en grund för kyrkans sociala roll.

Socialt företagande

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:18.

Utskottet konstaterar att Svenska kyrkans roll som aktör i välfärden har bearbetats under flera år och på olika sätt, samt att en intensifiering av arbetet nu skett. Utskottet noterar att kyrkostyrelsen kommer att utarbeta en plan för det fortsatta arbetet med välfärdsfrågorna under innevarande år och att denna plan kommer att rymma en dialog- och samrådsprocess med stiftens samt strukturerat erfarenhet-sutbyte och kunskapsspridning. Ett nationellt projekt kommer att genomföras under perioden i samarbete med Arbetsförmedlingen centralt, i syfte att inspirera och stärka församlingarnas kompetens ytterligare inom området. Härtill noterar utskottet att kyrkostyrelsen fortsatt bereder frågan om en utförarorganisation. Utskottet menar att detta är angelägna processer eftersom det, trots de kunskapsinsatser som gjorts, på sina håll finns behov av ytterligare vägledning. Utskottet ser med intresse fram emot en redovisning av hur de pågående processerna utvecklas. Utskottet kan konstatera att mycket kunskap om hur agerande som aktör inom välfärden kan ske finns på flera håll utanför kyrkan och att det framstår som klokt att inhämta sådan kunskap genom t.ex. samverkansarbete, konsulter etc. under ett upplärningsskede.

Mot bakgrund av de ovan nämnda pågående processerna kring välfärdsfrågor anser utskottet inte att kyrkostyrelsen bör ges i uppdrag att tillsätta en utredning likt den motionären efterfrågar. Utskottet föreslår därför att motionen avslås.

Utvecklingsstöd till kristna institutioner

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:98.

Som anförs i betänkandets bakgrundstext har kyrkostyrelsen under 2011 tagit fram material med råd till församlingar vid bedrivande av näringsverksamhet liksom råd till församlingar vid bolagsbildning. Kyrkostyrelsen har även tagit fram annat relevant material och det pågår fortsatta processer rörande välfärdsfrågor.

Utskottet kan också konstatera att råd och stöd i dessa frågor går att finna på stiftsnivå. Med tanke på vad som anges om stiftsmedverkan i den plan för det fortsatta arbetet med välfärdsfrågorna som kyrkostyrelsen har under utarbetande, menar utskottet att stiftens förmåga till råd och stöd i dessa frågor även kan förväntas öka. Utskottet menar att det är viktigt att följa upp utfallet av de pågående processerna så att det kan säkerställas att de på ett ändamålsenligt sätt tillgodoser föreliggande behov av råd och stöd. Utskottet ser därför fram emot en kommande redovisning av hur processerna utvecklas.

Utskottet anser sammanfattningsvis, dels mot bakgrund av att material redan finns utgivet, dels mot bakgrund av pågående processer, att kyrkostyrelsen inte bör ges något sådant uppdrag som motionären efterfrågar i punkten 1. Motionen bör därför avslås i sin helhet.

Uppsala den 26 september 2014

På Organisationsutskottets vägnar

Torgny Larsson, ordförande

Maria Adeteg, sekreterare

Beslutande: Torgny Larsson, ordförande, Cecilia Clausen, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Johnny Lilja, Britt Kilsäter, Märta Stierna, Michael Kauppi, Karin Forsell, Elsa Christersson och Linda Danung.

Biskop Sven-Bernhard Fast har deltagit i utskottets överläggningar.